

Vereniging Nederlandse Gemeenten
t.a.v. mevrouw T. Berg
Nassaulaan 12
2514JS DEN HAAG

Per e-mail: Tijne.Berg@vng.nl

De Bilt, 3 februari 2021

Betreft: Ten onrechte (automatische) meldingen bij de Verwijsindex Risicjongeren

Geachte mevrouw Berg,

Via deze open brief willen wij u attenderen op een onwenselijke situatie in het registratie proces van gezinnen in de Verwijsindex Risicjongeren. Met deze brief beogen wij hierin een verandering te bewerkstelligen. Hieronder leggen wij uit wat het probleem is, waarom dat een probleem is en wat hieraan zou moeten worden gedaan.

Wat is de Verwijsindex Risicjongeren?

De Verwijsindex risicjongeren (hierna: VIR) is een digitaal systeem dat risicomeldingen over jongeren tot 23 jaar bij elkaar brengt. Het doel is vroege signalering van risico's die een gezonde en veilige ontwikkeling naar volwassenheid van een jeugdige bedreigen, zodat tijdig passende hulp, zorg of bijsturing kan worden gegeven. Hiervoor kunnen daartoe bevoegde functionarissen melding doen van een jongere wanneer zij een redelijk vermoeden hebben dat deze daadwerkelijk door één of meer van de in de Jeugdwet genoemde risico's wordt bedreigd. Bedoelde risico's zijn o.a. blootstelling aan geweld, vernederende behandeling of verwaarlozing, verslaving, veelvuldig schoolverzuim, ontbreken van vaste woon- of verblijfplaats, verrichten van strafbare activiteiten (art.7.1.4.1.Jeugdwet).

Bron: https://vng.nl/sites/default/files/20160223_verwijsindex_risicjongeren_hv.pdf

Het doel van een dergelijk systeem is op zich goed, indien hier zorgvuldig gebruik van wordt gemaakt. Overigens zou zelfs gesteld kunnen worden dat juist het inroepen van (jeugd)hulp, juist gezien zou kunnen worden als een beschermende factor, waar dit nu kennelijk wordt gezien als signaal voor een mogelijke risicofactor met betrekking tot de ontwikkeling van een kind/jongere.

Hoe wordt zorgvuldig gebruik gemaakt van het meldrecht bij de Verwijsindex Risicjongeren?

Bij het toepassen van het meldrecht om een jeugdige in de VIR te registreren gaat de professional zorgvuldig te werk. Van belang is de vertrouwensrelatie met de jeugdige en diens ouders als uitgangspunt te nemen. Heeft de professional de afweging gemaakt dat registratie van de jeugdige in de VIR noodzakelijk is, dan bespreekt de professional deze afweging en het doel van de registratie in de VIR van tevoren met de jeugdige en diens ouders. Doel van dit gesprek is de zienswijze van de professional te toetsen aan die van de jeugdige en ouders én het vragen van toestemming voor registratie in de VIR. Indien een gesprek met de jeugdige en diens ouders niet mogelijk is, bijvoorbeeld vanuit veiligheidsoverwegingen, of toestemming voor registratie in de VIR niet wordt verkregen, weegt de professional zorgvuldig of hij ook zonder toestemming gebruik zal maken van het meldrecht. Bron: <https://lvvp.info/wp-content/uploads/2020/02/Verwijsindex-Risicjongeren-VIR-aug-2019.pdf>

Wat gaat er mis?

Steeds meer gemeenten melden kinderen en jongeren bij een verzoek om jeugdhulp en overige (simpele) hulpvragen, standaard in de VIR. Ouders (of jongeren boven de 16 jaar) worden hierover niet, of pas achteraf geïnformeerd.

Standaard melden in de VIR

Steeds meer gemeenten melden kinderen en jongeren bij een verzoek om jeugdhulp en overige (simpele) hulpvragen standaard in de VIR. Dit vernemen Ouder- en belangenverenigingen steeds vaker van hun leden, dan wel van ouders die zij bijstaan. Overigens is het onrechtmatig melden ook één van de punten die naar voren kwam bij de conferentie 'Bang voor Drang en Dwang' van 14 september 2020 : <https://balansdigitaal.nl/nieuws/resultaten-uit-de-conferentie-bang-voor-drang-en-dwang/>

Deze werkwijze (het standaard melden) is onjuist, onwenselijk, strijdig met de rechten van ouders en kinderen en strijdig met art. 7.1.4.1 jeugdwet.

Dat dit daadwerkelijk op deze wijze gebeurt, hebben wij onderzocht in een aantal voorbeelden, zoals bijvoorbeeld deze informatie hierover van de gemeente Helmond:

<https://www.zorgvoorjeugd.nu/zorg-voor-jeugd/peelland/info-voor-oudersjeugdigen/vraag-en-antwoord/> Hierin staat letterlijk het volgende:

'Welke cliënten/jeugdigen komen in het systeem?

De jeugdigen (0-23) die met een hulpvraag worden geregistreerd bij de instellingen, worden opgenomen in de database van Zorg voor Jeugd. Daarmee ziet een instelling automatisch of er ook andere instellingen betrokken zijn. Daarnaast kunnen hulpverleners signalen registreren in het systeem. Zowel bij de signaalregistratie en als bij de registratie van de hulpvraag wordt met behulp van het systeem geverifieerd of deze jeugdige als zodanig ook bekend is in de gemeente of de regio.'

Of bijvoorbeeld in de privacyverklaring van GO voor jeugd (gemeenten Kaag en Braassem en Alphen aan den Rijn): <https://govoorjeugd.nl/privacyverklaring>. Hierin staat:

Als je je aanmeldt bij GO! voor jeugd, meldt GO! voor jeugd je aan bij de Verwijsindex. De Verwijsindex is een digitaal systeem waarin professionals uit bijvoorbeeld de jeugdzorg of het onderwijs kunnen aangeven dat zij betrokken zijn bij je hulpverlening. In de verwijsindex staan alleen jouw naam, adres, geboortedatum en burgerservicenummer en de naam, het telefoonnummer en het emailadres van de professional. Op deze manier kunnen professionals met elkaar afstemmen om je zo goed mogelijk te helpen.

Landelijk beleid?

Naar verluidt is het landelijk beleid om standaard te melden in de VIR. Van wie dit beleid, wat in strijd is met (onder andere) art 7.1.4.1 jeugdwet en de AVG, afkomstig is, is niet duidelijk. Dat deze werkwijze niet juist is, blijkt ook uit [Handreikingmelden.nl - Verwijsindex - Materiele omstandigheden - Gezondheid - Opvoeding - Gezinsrelaties - Onderwijs - Werk - Sociale omgeving](https://www.handreikingmelden.nl)

En uit het rapport over de tweede evaluatie over de VIR:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/04/30/tweede-evaluatie-wet-verwijsindex-risicjongeren>.

Op pagina 45 van dit rapport staat:

‘Registratiesystemen van instanties of functionarissen die zo ingericht zijn dat bij aanmelding of intake van een jeugdige automatisch signalering en melding aan de verwijsindex plaatsvindt zonder dat een professional de mogelijkheid heeft tot ‘opting-out’ moeten dan ook geacht worden strijdig te zijn met het doel van de verwijsindex en de intentie van de wetgever.’

Ouders worden niet of te laat geïnformeerd

Ouders benoemen daarnaast dat, als zij (of hun kinderen van 16 jaar en ouder) al worden geïnformeerd over de melding in de VIR, dit niet vooraf, maar pas achteraf plaatsvindt. Dit terwijl het verplicht is om ouders (of jongeren van 16 en ouder) hier vooraf over te informeren. Door ouders (en jongeren vanaf 16 jaar) deze informatie te onthouden, wordt hen het recht ontnomen om bezwaar te maken tegen de melding.

VIR wettelijk verplicht, melden is een recht

Laten we allereerst voorop stellen dat de VIR wettelijk verplicht is. Dat wil zeggen dat iedere gemeente verplicht is een VIR te hebben. Het melden aan de VIR is echter een *recht* en geen *plicht*.

Het is bij de meeste professionals niet bekend dat er geen plicht is tot melden in de VIR.

Zo ontvangt de NVO (Nederlandse vereniging van Orthopedagogen), signalen dat gemeenten soms verlangen dat zorgaanbieders alle cliënten registreren in de VIR. Standaard melden in de verwijsindex van alle cliënten is alleen passend als men werkt met een doelgroep die standaard voldoet aan de wettelijke meldcriteria in de Jeugdwet. Dat is bijvoorbeeld het geval bij Veilig Thuis. In alle andere situaties is het aan de professional om te beoordelen of er sprake is van de meldcriteria. Standaard een cliënt melden in de verwijsindex verhoudt zich niet met het doel van de VIR en niet met de wetgeving.

Bron: <https://www.nvo.nl/berichten/archief/de-verwijsindex-risicojongeren-vir-wat-mag-u-als-pedagoog-wel-en-niet.aspx>

Ook professionals voelen zich dus ten onrechte onder druk gezet om te melden in de VIR.

Advies Raad van State 2013

Daarnaast stelde de Raad van State in haar advies over de jeugdwet d.d. 31 mei 2013 al dat uit de evaluatie van de VIR die de DSP groep in 2012 uitvoerde bleek dat de effectiviteit van de VIR gering was. De enig gebleken meerwaarde van de VIR is het bovenregionale component. Juist omdat er sprake is van een geringe meerwaarde van de VIR stellen wij vast dat gelet op de meerwaarde en effectiviteit van de VIR bij vrijwel iedere melding in de VIR inbreuk wordt gemaakt op het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer als bedoeld in artikel 10 Grondwet en artikel 8 EVRM.

Een dergelijke inbreuk kan weliswaar gerechtvaardigd zijn, maar daarvoor moet aan een aantal vereisten worden voldaan. Een van de vereisten tot rechtvaardiging van een inbreuk is dat de beperking noodzakelijk moet zijn in een democratische samenleving. In dat verband moeten de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit gewogen worden. Proportionaliteit houdt in dat de inbreuk in een redelijke verhouding staat tot het daarmee te bereiken doel.

Omdat veel gemeenten al een melding doen bij een eerste aanvraag voor hulp is er, alvorens de melding gedaan wordt, er geen sprake van het wege van de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. Immers een eerste aanvraag voor hulp zegt nog niets over een daadwerkelijke bedreiging van de gezonde en veilige ontwikkeling van de jeugdige. Laat staan dat bij een eerste aanvraag voor hulp meteen al sprake is van een combinatie van verschillende problemen die een situatie zo ernstig maken dat een melding in de VIR gerechtvaardigd is.

Wat moet er nu gebeuren?

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens van hun inwoners. Nu gebleken is dat dit structureel misgaat waar het de registraties in de VIR betreft, richten wij ons tot de VNG. Daarnaast heeft het ministerie van VWS hierin een taak en een verantwoordelijkheid.

Ouder- en belangenverenigingen verzoeken de VNG om aan gemeenten kenbaar te maken dat zij per direct dienen te stoppen met het op onjuiste wijze en in strijd met (onder meer) beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit, de eigen handreiking, art 7.1.4.1 en de AVG, registreren in de VIR.

Ook verwachten wij dat registraties die ten onrechte zijn gedaan, worden teruggedraaid en dat ouders (en jongeren vanaf 16 jaar) hierover worden geïnformeerd. Overigens dienen alle ouders (en jongeren vanaf 16 jaar) sowieso te worden geïnformeerd over de melding in de VIR, wanneer dit nog niet is gebeurd.

Graag vernemen wij van de VNG op welke wijze en op welke termijn zij dit gaan oppakken. Graag vernemen wij van het ministerie van VWS welke rol zij hierin voor zichzelf zien weggelegd.

Wij gaan ervan uit uiterlijk binnen 4 weken na heden een inhoudelijke reactie op onze brief te ontvangen. Uiteraard zijn wij te allen tijde bereid hierover in gesprek te gaan met de VNG en/of het ministerie van VWS.

Een kopie van deze brief zenden wij ter informatie aan:

- De commissie VWS van de Tweede Kamer
- De Kinderombudsman
- De Nationale ombudsman
- Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- De Autoriteit Persoonsgegevens

Met vriendelijke groet,

Oudervereniging Balans
Karin van Ooijen

Bvikz
Vera Hooglugt,
Voorzitter

Deze brief wordt mede ondertekend door:

- **Ouders & Onderwijs**
Lobke Vlaming
- **Stichting Overdruk Syndroom NL**
Mevrouw R. de Boer
- **Lymevereniging**
Angela Drenth
- **Stichting KOG**
Mevrouw T. Cornelissen-Barendse
- **Stichting iQ+**
Sima de Bruin
- **Stichting EDS Fonds**
Mevrouw M. Bitterlin
- **Stichting Mantelzorgelijk**
- **ME/cvs Vereniging**
Mevrouw A. Noorlander